ИЗВЕСТИЯ

НА

ВАРНЕНСКОТО АРХЕОЛОГИЧЕСКО ДРУЖЕСТВО

КНИГА XII

BULLETIN

DE LA SOCIÉTÉ ARCHÉOLOGIQUE Á VARNA

TOME XII

1961

ДЪРЖАВНО ИЗДАТЕЛСТВО — ВАРНА

ПРЪСТЕНИ-ПЕЧАТИ ОТ КЪСНОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ ВЪВ ВАРНЕНСКИЯ МУЗЕЙ

АЛЕКСАНДЪР КУЗЕВ

Употребата на пръстена като печат е позната в нашите земи още от античността и е продължила през цялото средновековие. Пръстени-печати са били изработвани и през времето на турското владичество (XV—XIX в.), когато според обичая по-заможните търговци и занаятчии, пък и някои духовни лица са притежавали лични печати, най-често във формата на пръстени. Обикновено на пръстените-печати от тази епоха са изрязани надписи на български или гръцки език, съдържащи името на притежателя, нерядко придружено с дата (година). Тия надписи могат да служат за надеждна, а в повечето случаи и за сигурна датировка на самите пръстени. При по-голям брой датирани пръстени би могло да се направят известни изводи за развитието на техните форми и орнаментика, за трайността на наследените антични и средновековни традиции, за външните влияния и времето на тяхната поява. Надписите пък дават сведения за собствените имена и патронимни форми през тази епоха, като немалък интерес представляват и техните палеографски и ортографски особености.

С настоящата работа си поставяме много по-скромна задача, а именно публикуването на 13 пръстени-печати с различно местонахождение (в повечето случаи неизвестно), 11 от които се съхраняват във Варненския археологически музей, докато останалите два (№ 5 и 6) са частно притежание. Важно е обстоятелството, че 10 пръстена са точно датирани, т. е, върху плочките им освен надписа са изрязани и дати (година, изразена с арабски цифри), като най-ранният пръстен е от 1690 г., а най-късният от 1819 г.

Прави впечатление фактът, че на по-голямата част от тези пръстени са монтирани геми от полублагороден камък, най-често ахат. От общо 9 такива пръстена, само 5 са цели, докато от останалите до нас са достигнали само гемите. Този вид пръстени-печати изглежда са били най-разпространените у нас през XVII—XIX в. Състоят се от халка и голяма плоча-гнездо, в която е монтирана гемата, чиято форма най-често е осмоъгълна. Гемите са украсени твърде еднообразно — обикновено са обрамчени с единична или двойна врязана линия, като ограденото поле е разделено на 3—4 пояса от 2—3 също единични или двойни успоредни линии. В горния пояс обикновено е вдълбано равнораменно кръстче, фланкирано от двете страни с по една шестолъча звездичка. Звездичките от своя страна са оградени най-често от по три чертици. В следващите пояси е изрязан негативно надписът, а в последния пояс, също негативно — година с арабски цифри.

Изобщо в обнародваните тук пръстени-печати може да се отбележат твърде много общи черти във формата, украсата и техниката на изработката, които говорят за голямото умение и художествен вкус на българските златари през тази епоха.

Надписите върху пръстените са предимно на гръцки език, което трябва да се обясни с по-голямото влияние на гръцката култура и писменост в нашите земи в епохата преди Възраждането. Палеографските особености на повечето от надписите, особено на гръцките, са твърде характерни за това време: тесни и удължени букви, украсени с някои допълнителни елементи — предимно напречни чертици или клинчета по средата и краищата на хастите.

Притежателите на повечето от тези пръстени носят характерни български имена и презимена — Стоян Стойчо, Янчо Драгни, Колю Никола, Хаджи Николица Кичо, Борил Радко, Стано Тодов, Велико Фучиджи Петко, Димо Тоню, Насю, — което доказва техния произход.

* * *

1. Пръстен-печат от сребро, диам. на халката: външен 26 мм, вътр. 21 мм; диам. на плочката 16 мм, деб. 7 мм. Местонахождение неизвестно. Инв. № V 188 (обр. 1).

Пръстенът е масивен, с дебела кръгла плочка и силно изпъкнала от външната страна халка, излети заедно. Халката е богато орнаментирана. В долния край тя има плоска пъпка, украсена с леко вдълбано кръстче, оградено с четири чертици. От двете страни на пъпката, по халката, са врязани по няколко наклонени черти. На разширените рамене са гравирани релефни лъвски главички, посредством които халката се залавя за плочката. Лъвските главички са предадени схематично, но отделните черти на изображенията личат ясно — грива, уши, чело, нос и раззинала се уста, в която се показват зъбите. Плочката на пръстена е със сложно профилирани стени, като долният профил е гъсто набразден с отвесни резки, а на горния е врязана водоравна линия. На плочката е гравирано стилизирано изображение на двуглав орел, представен в хералдическа поза,[1] държащ в клюновете си по едно клонче. Между главите на птицата стои равнораменно кръстче. Околовръст на изображението, ограничено от релефна линия, е разположен гръцки надпис с височина на буквите 2 мм, предхождан от равнораменно кръстче с разширени краища. Буквите са релефни, получени чрез издълбаване на околното поле.

Обр. 1. Сребърен пръстен-печат
Fig. 1. Anneau-cachet d'argent

+ Στάθης τοῦ Νηκόλα δοῦλος Χρ(ηστοῦ).

Превод: + Стати (син) на Никола, раб Христов.

След δοῦλος явно следва Χρηστοῦ, предадено с хризма, от която личи само една дебела хаста, заместваща буквата Χ, като горната част на лигираната буква Ρ е загатната отляво.

Релефният надпис и някои палеографски особености, например начертанието на буквата Δ — с клинче в основата, или буквата Υ — очертана като латинската буква V, долу с опашчица надясно, дават основание пръстенът да бъде отнесен към XVI—XVII в. По грижливата изработка, формата и украсата с релефни лъвски главички той има известно сходство с пръстена на царевия братовчед Петър и с Ходоровия пръстен, датирани от Йордан Иванов—първият от XIII в., а вторият от XIII—XV в.[2] Това обстоятелство сочи, че някои традиции на старото българско златарско изкуство са се запазили и през първите векове на турското робство.

2. Пръстен-печат от сребро, диам. на халката: външ. 24 мм, вътр. 20 мм; дълж. на плочката 21 мм, шир. 19 мм, деб. 5 мм. Постъпил през 1938 г. от с. Р. Девня, Варненско. Инв. № V 149 (обр. 2).

Пръстенът се състои от гладка халка с овално сечение и елипсовидна плочка, излети заедно. В долния край халката има продълговата пъпка. Плочката е с косо отсечени стени, разчленени във вид на вдлъбнати листенца, които ѝ придават форма на многолистна розета. Междините между листенцата отговарят на радиално разположените дълбоки канелюри на гърба на плочката.[3] Върху лицето на пръстена е гравирано стилизирано изображение на паун, стоящ наляво, с опашка, отделена от тялото. Над птицата стои седемлистна розета с по едно листенце от двете ѝ страни. Подобно листенце личи и под човката. Цялото изображение е оградено с релефна линия, двата края на която се съединяват и

[1] Двуглавият орел във Византия и Средновековна България е бил царски знак (вж. Кр. Миятев — Една надгробна скулптура от двореца в Търново, ИАИ XIX, 1955, с. 345—354), а по-късно става знак и на вселенската патриаршия в Цариград, откъдето вероятно преминава в българската народна орнаментика. Двуглавият орел върху нашия пръстен има очевидно само орнаментално значение.

[2] Й. Иванов — Старобългарски и византийски пръстени, ИБАД II, 1911, с. 2—5, табл. I, 1—2.

[3] Пръстени с канелюри на обратната страна на плочката са намерени заедно с турски монети от XVII и XVIII в. в гр. Враца, вж. С. Георгиева, Д. Бучински — Старото златарство във Враца, София, 1959, с. 22 и 108, табл. XVII, 13 и 14.

развиват в равнораменно кръстче с разширени краища. Отляво на кръстчето започва релефен гръцки надпис, получен чрез издълбаване на околното поле, който продължава околовръст на изображението. Височината на буквите е 2,5 мм.

+ Στογήάνος Στόγηστο, δοῦλος Χ(ριστο)ῦ.

Превод: + Стоян (син на) Стойчо, раб Христов.

Първите три думи са отделени една от друга с по три точки, наредени в отвесен ред. В първата дума са лигирани буквите ΣΤ, във втората също ΣΤ, а в третата буквите ΟΥ. Χριστοῦ е съкратено с титла. Звукът Ч в името Стойчо е предаден с буквите ΣΤ, вместо с ΤΖ, както е обичайно. Името Стоян е дадено с гръцкото окончание ΟΣ.

Обр. 2. Сребърен пръстен-печат от с. Р. Девня, Варненско

Fig. 2. Anneau-cachet d'argent du village de Réka Devnia, arr. de Varna

Обр. 3. Сребърен пръстен-печат, намерен в гроб в Аладжа манастир до Варна

Fig. 3. Anneau-cachet trouvé dans une tombe au monastère Aladja, prés de Varna

3. Пръстен-печат от сребро, диам. на халката: външ. 21 мм, вътр. 18 мм; дълж. на плочката 16 мм, шир. 14 мм, деб. 4 мм. Намерен през 1912 г. в гроб, изсечен в скалния под на едно от помещенията на Аладжа манастир, Варненско.[1] Инв. № V 150 (обр. 3).

Пръстенът се състои от гладка халка и осмоъгълна плочка, излети заедно. В долния край халката има заоблена пъпка. Разширените рамене се разчленяват в три плоскости, които обхващат цялата ширина на плочката. По стените на плочката минават две успоредни вдълбани линии. Лицето на пръстена е обрамчено с врязана линия, като ограденото поле е разделено на четири пояса от три релефни черти. В горния пояс е гравирано стилизирано изображение на паун, стоящ надясно, с опашка, отделена от тялото. Полетата пред и над птицата са запълнени с по една осмолъча звездичка, а задното поле с едно стилизирано дръвче. Във втория и третия пояс е разположен релефен гръцки надпис, получен чрез издълбаване на околното поле, с височина на буквите 2 мм. Надписът се пред-

[1] За намирането на този пръстен съобщават Х. и К. Шкорпил в Годишен отчет на Варненското археологическо дружество VII/VIII, 1914, с. 11 и в ИВАД VII, 1921, с. 70.

хожда от кръстче с разширени краища. Четвъртият пояс е запълнен с две успоредни релефни черти—горната начупена, а долната набраздена с отвесни резки.

\+ Γιάντζω
Τράκνει.

Превод: + Янчо (сина) Драгни.

В първия ред буквата Z е изписана курсивно, подобно на българската буква З. Звукът О в името Янчо е предаден с буквата Ω. Звуците Д и Г в презимето Драгни са предадени съответно с Т и К.[1] Звукът і в същото име е предаден с дифтонга ει.

Между този пръстен и пръстена, описан под № 2, има известно сходство, предимно в изображенията на пауните, които в стилово отношение почти напълно съвпадат, а също и по очертанията на буквите и техниката на тяхното изпълнение. Това дава основание да се предполага, че двата пръстена са изработени в един център, вероятно във Варна. Това се потвърждава както от грижливата им изработка, издаваща опитни градски майстори-златари, така и от местонахождението на самите пръстени — в близката околност на града.

По палеографските особености на надписите тези пръстени може да бъдат отнесени към XVII—XVIII в.

4. Пръстен-печат от сребро, диам. на халката: външ. 23 мм, вътр. 20 мм, дълж. на плочката 21 мм, шир. 16 мм, деб. 5 мм. Намерен при оран в двора на Вергил Владимиров в с. Зайчино Ореше (Таушан Козлуджа), Новопазарско, през 1956 г. Инв. № V 1161 (обр. 4).

Състои се от гладка халка и елипсовидна плочка-гнездо с монтирана ахатова гема Плочката-гнездо е с косо отсечени стени, разчленени във вид на вдлъбнати листенца, подобно на пръстен № 2. Гърбът на плочката е украсен с радиално разположени плитки канелюри. Полетата между канелюрите, както и раменета на халката са украсени с малки кръгчета с вписани кръстчета, изпълнени с техниката ниело. Лицето на гемата е разпределено на три пояса. Горният пояс, който заема половината от плочката, е запълнен с равнорамен но кръстче, чието долно рамо се разклонява. Под него е изрязан гръцки надпис, който продължава и във втория пояс, с височина на буквите 3 мм. В третия пояс е издълбана година

\+
Κώλι τοῦ
Νηκόλα.
1690.

Превод: + Колю (син) на Никола. 1690.

В лигатура са буквите ΤΟΥ в първи ред. Звукът О в името Колю е предаден с буквата Ω.

5. Гема от пръстен-печат от ахат, горната дясна част отчупена. Дълж. 17 мм, шир. 16 мм, деб. 3 мм. Местонахождение неизвестно. (обр. 5).

Лицето на осмоъгълната гема е разделено на три пояса. В първия пояс, подобно на пръстен № 4, е изрязано равнораменно кръстче с разклонено долно рамо. От двете страни на кръстчето личат стилизирани растителни орнаменти. Отдолу следва гръцки надпис, който продължава и в следните два пояса и завършва с година. Височина на буквите 3 мм.

\+
Χατζῖ Νικ-
ολίζα τοῦ Κί-
τζο. 1704.

Превод: + Хаджи Николица (син) на Кичо. 1704.

[1] В новогръцките писмени паметници изразяването на българските звуци *б*, *г* и *д* с гръцките букви π, κ и τ е обикновено явление. Например Добре — Τόπρε (Ал. Кузев, Гръцки надписи от XVIII и началото на XIX в. от Варна, ИВАД XI, 1960 с. 130), Драган — Τρακάνος (д-р М. Апостолидис, д-р Ал. Пеев — Кондика на пловдивския абаджийски еснаф. ГПНБМ, 1928/1929, с. 9), Богдан — Πογτᾶν (Ив. Снегаров — Старият търновски църковен кодекс. Сборник на проф. Л. Милетич, София, 1933, с. 535) и пр. Това обстоятелство не са взели под внимание Х. и К. Шкорпил (цит. съч.) и Горана Тончева (Аладжа манастир, София, 1955, с. 4), които разчитат надписа върху пръстена неправилно „Тракнеи", и отнасят самия пръстен погрешно към ранновизантийската епоха (V—VI в.).

Нулата е изразена с точка — вероятно под влияние на турските цифри.

В лигатура са буквите ΤΟΥ. От буквата Х в началото на първи ред е запазена само долната част. Звукът Ц е предаден само с буквата Z вместо с TZ. Името Κίτζο освен Кичо би могло да се чете и Кицо, а също и Гицо или Гичо. Това са твърде редки български народни имена, по всяка вероятност умалителни. Имената Кицо и Гицо намираме в един турски документ от 1755 г., отнасящ се за с. Раково, Котленско.[1] В Кондиката на пловдивския абаджийски еснаф срещаме името Κιτζί.[2]

Обр. 4. Сребърен пръстен-печат с гема от с. Зайчино Ореше, Новопазарско
Fig. 4. Anneau-cachet d'argent à gemme du village de Zaïtchino Oreche, arr. de Novipazar

Обр. 5. Гема от пръстен-печат
Fig. 5. Gemme d'un anneau-cachet

6. Пръстен-печат от сребро, дълж на плочката 16 мм, шир. 14 мм. Местонахождение неизвестно (обр. 6).

Състои се от халка с правоъгълно сечение, към която е запоена осмоъгълна плочка-гнездо с монтирана ахатова гема. Украсата на пръстена е лята и се състои от зрънчести орнаменти и имитация на филигранови жички. Към раменете са запоени две лети пластинки, заловени за долния ръб на плочката-гнездо. Пластинките са във вид на три слепени едно с друго кръгчета, имитиращи филигран, украсени с гранулация. Горният ръб на плочката-гнездо е нарязан във вид на дребни зъби, които прегънати навътре, обхващат и задържат вложената в гнездото гема. Лицето на гемата е разделено на четири пояса, като в първия пояс е изрязано кръстче с две звездички, а в следващите — български надпис и година. Височина на буквите 3 мм.

+
Б8Ериль
Ратк8.
1744.

Лигатурата ЕР в първи ред е съвсем необичайна и несполучливо съчетана—доказателство, че гравьорът не е познавал традиционните форми на лигиране. В името Б8ериль трябва да съзрем средновековното кумано-българско име Бориль[3], предадено в диалектна форма. Диалектно е предадено и името Ратк8 (Радко).

[1] Х. и К. Шкорпил — Пазители на проходите, ИВАД IV, 1910, стр. 72.
[2] Д-р М Апостолидис, д-р Ал. Пеев — Кондика на пловдивския абаджийски еснаф, ГПНБМ, 1930, стр. 105.
[3] В. Златарски — Потеклото на Петра и Асеня, водачите на въстанието в 1185 год. Сп. БАН XLV (22), 1933, стр. 21.

Обр. 6. Сребърен пръстен-печат с гема
Fig. 6. Anneau-cachet d'argent à gemme

Обр. 7. Сребърен пръстен-печат с гема
Fig. 7. Anneau-cachet d'argent à gemme

7. Пръстен-печат от сребро, диам. на халката: външ. 22 мм, вътр. 19; дълж. на плочката 16 мм, шир. 15 мм, деб. 6,5 мм. Местонахождение неизвестно. Инв. № V 132 (обр. 7).

Към гладката със сплеснати рамене халка е запоена осмоъгълна плочка-гнездо, в която е монтирана ахатова гема. На гърба на плочката-гнездо, в четирите ъгъла, личат полуизтрити неясни орнаменти, изпълнени с ниело техника. По стените на плочката е гравирана украса, състояща се от две успоредни линии, свързани с напречни резки. Тази украса също е вече полуизтрита. Лицето на гемата е разпределено на четири пояса, като в горния пояс е издълбано кръстче с две звездички, а в следващите е изрязан гръцки надпис и година. Височина на буквите 3 мм.

\+
Γήάνης
τοῦ Ζίσου.
1751.

Превод: + Яни (син)
на Зиси. 1751.

В лигатура са буквите ГН в първия ред и буквите ΤΟΥ и ΟΥ във втория. Името Зиси срещаме в един документ от 1827 г. от Пловдив.[1]

8. Пръстен-печат от злато, диам. на халката: външ. 19 мм, вътр. 17 мм; дълж. на плочката 15 мм, шир. 14 мм, деб. 5 мм. Постъпил през 1925 г. от с. Виница (Кестрич), Варненско. Инв. № V 148 (обр. 8).

По форма и изработка този пръстен много наподобява предидущия. Гладката халка е изтънена и прекъсната от дълга употреба. Раменете са украсени със зрънчест орнамент във вид на буквата Т. Гърбът на плочката-гнездо е украсен с вдълбано ромбче, от което

[1] Ив. Снегаров — Гръцки кодекс на Пловдивската митрополия, Сб. БАН XLI, 1949, стр. 288.

излизат радиално грубо изрязани дълбоки канелюри. По стените на плочката е вдълбана полуизтрита вече украса, състояща се от тясна ивица коси чертици, имитираща филигранова жичка, и един ред полукръгчета, разположен непосредствено над ивицата. Лицето на ахатовата гема е разпределено на три пояса, като в първия пояс са изрязани три равнораменни кръстчета, всяко едно оградено с отвесни чертици. Във втория пояс е изрязан гръцки надпис, а в третия—година. Височината на буквите е 5 мм.

\+ + +
Κατίνα.
1774.

Превод: + + + Катина. 1774.

Прави впечатление обстоятелството, че собственик на този пръстен-печат е била жена, което за тази епоха е твърде рядко явление.

9. Гема от пръстен-печат от ахат, дълж. 15 мм, шир. 14 мм, деб. 3 мм Постъпил през 1960 г. от Котел. Инв. № V 1162 (обр. 9).

Лицето на осмоъгълната гема е разделено на четири пояса, като в първия е изрязано равнораменно кръстче с две звездички, а в останалите — негативен български надпис и година. Височина на буквите 3 мм.

Обр. 8. Златен пръстен-печат с гема от с. Виница, Варненско
Fig. 8. Anneau-cachet d'or à gemme du village de Vinitza, arr. de Varna

Обр. 9. Гема от пръстен-печат от Котел
Fig. 9. Gemme d'un anneau-cachet de Kotel

\+
Станω
Θωдωв (ъ).
1786.

Буквите АН в първи ред са в лигатура. Звукът О навсякъде е предаден с буквата ω.

10. Гема от пръстен-печат от зелен полублагороден камък, дълж. 14 мм, шир. 12 мм, деб. 3,5 мм. Местонахождение неизвестно. Инв. № V 133 (обр. 10).

От дълга употреба ръбовете на лицевата страна на осмоъгълната гема са се изтрили заедно с обрамчващата я линия, от която са останали само следи. Лицето на гемата е разделено на четира пояса, като в първия е изрязано равнораменно кръстче с по едно листенце от двете му страни. В следващите пояси е изрязан гръцки надпис с височина на буквите 2,5 мм, следван от година.

Обр. 10. Гема от пръстен-печат
Fig. 10. Gemme d'un anneau-cachet

+
Βιλίκο Φ-
ιζιζὶ Πέτ-
κο. 1791.

Превод: + Вилико Бъчвар
(син на) Петко. 1791.

След първото име е издълбана една горна точка. Във втория ред двете букви Z са изрязани позитивно вместо негативно, което е очевидно грешка на гравьора. Собственото име е предадено в диалектната форма Вилико. Личното име е следвано от прякора Φιζιζί — от турскоти fiçici (в българския народен говор „фучиджи"), което значи „бъчвар". Прякорът, който явно определя занятието на собственика на пръстена, е предаден неправилно Φιζιζί вместо Φιτζιτζί или Φουτζιτζί. Като презиме или прякор той се среща в много документи от това време. Например във формите Φουτζιτζῆ, Φουτζιτζόγλου и Φοτζιτζόγλου в Пловдивската абаджийска кондика,[1] а във формите Φιτζιτζῆς, Φουσιτζῆ и Φουσιτζόγλου в кондиката на пловдивския митрополит Никифор.[2]

11. Пръстен-печат от бронз, диам. на халката: външ. 22 мм, вътр. 19 мм; дълж. на плочката 21 мм, шир. 18 мм, деб. 5 мм. Местонахождение неизвестно. Инв. № V 812 (обр. 11).

По форма, изработка и украса този пръстен твърде много наподобява на пръстен № 6 с тази разлика, че тук плочката-гнездо е елипсовидна, а гемата е от светлозелен полублагороден камък. Лицето на гемата е също разпределено на четири пояса, но тук в първия пояс е изрязана годината, а в последния — обичайната украса от равнораменно кръстче с две звездички. Във средните пояси е разположен български надпис с височина на буквите 3 мм.

1801.
Димω
Τωню.
+

Годината е изрязана позитивно, което очевидно е грешка на гравьора. Нулата е предадена с точка — както при пръстен № 5. В първия ред на надписа буквата М е обърната надолу. В лигатура са буквите ИМ в първи ред и буквите НЮ във втори. Звукът О навсякъде е предаден с буквата ω.

12. Гема от пръстен-печат, от ахат, диам. 16 мм, деб. 2,5 мм. Местонахождение неизвестно. Инв. № V 200 (обр. 12).

Обр. 11. Бронзов пръстен-печат с гема
Fig.11. Anneau-cachet de bronze à gemme

Лицето на почти кръглата гема е обрамчено с врязана линия. В ограденото поле е изрязано стилизирано изображение на орел, кацнал на клонче, обърнат надясно, с разперени криле и извърната назад глава[3]. От двете му страни са вдълбани две шестолъчи звездички, като през звездичката вдясно минава едно виещо се змийче с главата нагоре. Над орела е изрязан гръцки надпис с височина на буквите 3 мм. Той е разделен на две от удълженото долно рамо на кръстче, което отляво е фланкирано от полумесец и отдясно от шестолъча звездичка. Най-отдолу стои година.

[1] Д-р М. Апостолидис, д-р Ал. Пеев, ц. с., стр. 66, 86, 88, 105 и 109.

[2] К. Μυρτ. Αποστολίδης — Κῶδιξ τοῦ Νικηφόρου τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως (1850—1861), Θρακικᾶ XIII, 1940, стр. 284, 295, 302, 307.

[3] По същия начин е представен орелът върху Витомировия пръстен, вж. Йордан Иванов, ц. с., табл. 5. I.

+
Ζαχ(α)ρ(ίας).
1805.

Превод: + Захария. 1805.

Името е съкратено, като буквите XP са в лигатура.

Обр. 12. Гема от пръстен-печат
Fig. 12. Gemme d'un anneau-cachet

Обр. 13. Бронзов пръстен-печат от Варна
Fig. 13. Anneau-cachet de bronze de Varna

13. Пръстен-печат от бронз, диам. на халката: външ. 28 мм, вътр. 22 мм; диам. на плочката 16 мм, деб. 3,5 мм. Постъпил през 1918 г. от Варна. Инв. № V 233 (обр. 13).

Пръстенът представлява широка изпъкнала халка, на която е изрязана ниска кръгла плочка. Халката е богато украсена с гравирани орнаменти. По раменете те не са еднакви— на едното рамо личи една силно разчленена палмета, а на другото—триъгълник, завършващ горе с три волути. Под тези украси следва пояс от орнаменти (еднакъв и на двете страни) — ресни, чертички и триъгълници. По дебелината на плочката минава един ред вдълбани дъговидни чертици. Лицето на плочката е обрамчено подобно на гемите с врязана линия, като ограденото поле е разделено от две успоредни черти на три пояса. В първите два пояса е изрязан позитивен (за разлика от другите пръстени-печати) български надпис с височина на буквите 3 мм, а в третия пояс година.

На-
сю.
1819.

ANNEAUX-CACHETS DE LA FIN DU MOYEN-AGE AU MUSÉE ARCHÉOLOGIQUE DE VARNA

Alexandre Kousev

RÉSUMÉ

Dans le présent article, l'auteur publie 13 anneaux-cachets à inscriptions grecques et bulgares, remontant aux XVI—XIX s. De provenance diverses, ces anneaux sont conservés au musée archéologique de Varna.

Ces anneaux-cachets dont la plupart sont montés de gemmes (surtout d'agathe) présentent beaucoup de traits communs dans le mode de fabrication, dans la forme et l'ornementation et illustrent l'habileté relativement grande et le goût artistique des orfèvres bulgares de cette époque. Les inscriptions, dont certaines contiennent des noms bulgares rares sont d'un intérêt non moins grand.

La plupart de ces anneaux sont datés avec précision, ce qui augmente leur valeur en tant que matériaux de comparaison pour des études futures.